

महिला उद्योजकांसाठी उद्योगिनी योजना

प्रा. किशोर कांताराव दखणे

[कला विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय अंबड]

प्रस्तावना:

महिला सक्षमीकरण तसेच आत्मनिर्भरता हे आपल्या भारत सरकारच्या प्राथमिक धोरणाशी संबंधित आहेत. महिलांचे कल्याण करण्यासाठी, त्यांना अनेक उद्योगांचे प्रशिक्षण देण्याचे काम सरकार करते, असंख्य उपक्रम चालू केलेले आहेत. महालांच्या जीवनातील विविध समस्यांमध्ये मदत केली आहे. उद्योगिनी योजना, जे भारतीय ग्रामीण भागातील नवीन महिला उद्योजकांना आर्थिक स्वरूपात मदत देते. उद्योगिनी योजना कार्यक्रम हा गरीब महिला उद्योजकांना त्यांचे व्यापार चालू करता यावा यासाठी पैशाच्या स्वरूपात आर्थिक मदत करतो.

उद्योगिनी योजना: 'उद्योगिनी' ही एक महिला स्त्री आहे, जी एक उद्योजक आहे. ही योजना आपल्या देशातील ग्रामीण व मागासलेल्या ग्रामीण प्रदेशातील महिला उद्योजकांना, निरक्षर महिलांना विशेष असे आर्थिक मदत देते. व्यापार करण्यासाठी प्रोत्साहन देते. या योजनेमुळे महिलांना उद्योजकांना कौशल्य विकास प्रशिक्षण सुद्धा प्राप्त होते. छोटासा लघुउद्योग सुरु करण्याची व व्यवसायांमध्ये सहभागी होण्याची इच्छा शक्ती वाढते. हे व्यक्तीचे उत्पन्नाचे स्रोत वाढवते. संपूर्ण देशामध्ये आर्थिक भरभराटीची सुरुवात दर्शवते. भारतातील सार्वजनिक त्याचबरोबर खाजगी क्षेत्रातील असंख्य बँका या उद्योगिनी योजनेच्या यशामध्ये अमुल्य योगदान देत असतात व त्यामध्ये सहभागी होतात.

*उद्योगिनी योजनेची उद्दिष्टे

1. महिलांना उपजिविकेसाठी बँका व इतर वित्तीय संस्थांकडून कर्ज घेण्यासाठी परवानगी देणे.
2. एस.सी. आणि एस.टी किंवा विशिष्ट वर्गीकरणातील सर्वसामान्य महिलांना आर्थिक सहाय्यावर कमी व्याजदर प्रदान करणे.
3. महिलांना भेदभाव न करता व पूर्वग्रह न ठेवता मोफत व्याज अग्रिम प्रदान करणे.
4. उद्योजकता विकास कार्यक्रमाद्वारे महिलांचे यश निश्चित करणे.

*उद्योगिनी या योजनेची वैशिष्ट्ये पुढीलप्रमाणे आहेत:

1. कमी व मोफत व्याज कर्ज : उद्योगिनी ही योजना महिलांना त्यांचा व्यापार चालू करण्यासाठी आर्थिक स्वरूपातील मदत देते. विधवा, निराधार व अक्षम या प्रकारच्या विशेष श्रेणीमधील महिलांना

आर्थिक सहाय्य देण्यास पैसे देणार्या संस्था आहेत. या योजनेमध्ये, विशिष्ट गटातील महिलांना व्याजा शिवाय क्रेडिट सुविधा मिळते.

2. उच्च सन्मान व आगाऊ मिळणारी रक्कम :

उद्योगिनी काही उमेदवारांना तीन लाखांपर्यंत आगाऊ ऑफर देते. परंतु ही रक्कम घेण्यासाठी उमेदवारांनी आवश्यक असणारी पात्रता धारण करणे आवश्यकच आहे.

3. उद्योगिनी योजनेत 88 लघु उद्योगांचा समावेश होतो:

योजनेचा लाभ घेऊ इच्छिणाऱ्या उमेदवारांनी सहभागासाठी आवश्यक असलेल्या विशिष्ट पात्रता निकषांची पूर्तता करणे आवश्यक आहे. उद्योगिनी योजना हा एक व्यापक उपक्रम आहे, ज्यामध्ये ८८ विविध लघुउद्योगांचा समावेश आहे. या योजनेचा मुख्य उद्देश विविध क्षेत्रांमध्ये, विशेषतः कृषी आणि संलग्न उद्योगांमध्ये कार्यरत असलेल्या महिला उद्योजकांना सक्षम करणे हा आहे. ही योजना उद्योजकीय कौशल्ये असलेल्या आणि आपला व्यवसाय सुरू करू किंवा त्याचा विस्तार करू इच्छिणाऱ्या महिलांना महत्त्वपूर्ण आर्थिक सहाय्य प्रदान करते.

उद्योगिनी योजनेअंतर्गत समाविष्ट असलेले उद्योग विविध आहेत आणि त्यात अगरबत्ती उत्पादन, ध्वनी आणि व्हिडिओ कॅसेट उत्पादन, आणि ब्युटी सलून यांसारख्या क्षेत्रांचा समावेश आहे, जे लघु उत्पादन आणि सेवा-आधारित उद्योगांची विस्तृत श्रेणी दर्शवतात. इतर समाविष्ट उद्योगांमध्ये ऊर्जा उत्पादन, अन्न-संबंधित व्यवसाय, पाव बनवणे आणि किरकोळ दुकाने यांचा समावेश आहे. ही योजना बेडशीट आणि टॉवेल यांसारख्या दैनंदिन गरजेच्या वस्तू, पुस्तक बांधणी आणि नोटबुक उत्पादनासोबतच केळीच्या पानांपासून बनवलेल्या वस्तू, दागिने बनवणे आणि साडी भरतकाम यांसारख्या विशेष उत्पादनांना आणि हस्तकलांना देखील समर्थन देते.

याव्यतिरिक्त, ही योजना बाटलीच्या झाकणांचे उत्पादन, चपलांचे उत्पादन, चहा आणि साबण उत्पादन, तसेच पावडर आणि डिटर्जंटच्या निर्मितीमध्ये गुंतलेल्या उद्योगांनाही लाभ देते. शिवाय, ही योजना स्वच्छता पावडर, कापड छपाई आणि रंगाई, लॅमिनेटेड बॉक्स आणि विविध बांबू व काठी उत्पादनांच्या निर्मितीमध्ये गुंतलेल्या उद्योगांनाही सहाय्य करते. यामध्ये फ्लास्क आणि खानपान साहित्य, खडू, स्वच्छता उपकरणे आणि नारळावर आधारित उत्पादनांशी संबंधित उत्पादनांचाही समावेश आहे. भरतकाम, नान पावडर तयार करणे आणि सुती धाग्यांचे विणकाम यांसारख्या पारंपरिक हस्तकलांमध्ये गुंतलेले कारागीर देखील लाभार्थी आहेत. या व्याप्तीमध्ये सुरक्षा सेवा, तयार कपडे

आणि कापड व्यापार यांसारख्या सेवा क्षेत्रांचा, तसेच दुग्धव्यवसाय आणि कुक्कुटपालन यांसारख्या कृषी आणि अन्न उद्योगांचा समावेश आहे.

या योजनेद्वारे समर्थित अतिरिक्त उद्योगांमध्ये विश्लेषणात्मक प्रयोगशाळा, तेलाची दुकाने, ग्रंथालये आणि फॅक्स पेपरचे उत्पादन यांचा समावेश आहे. माशांचे स्टॉल्स, पिठाच्या गिरण्या, फुलांची दुकाने, जमीन एजन्सी आणि मिठाईची दुकाने चालवणारे विक्रेते देखील याच्या कक्षेत येतात. ही योजना पादत्राणे उत्पादन, सरपण विक्री, भेटवस्तू निर्मिती आणि फिटनेस सेंटर्स यांसारख्या लघु-उत्पादन आणि व्यापार उपक्रमांना अधिक प्रोत्साहन देते. यामध्ये लोकरीचे कपडे, दूध संकलन केंद्रे, हस्तकला, शाई उत्पादन आणि चघळण्याची पाने, भाज्या व फळे विकणाऱ्या दुकानांचाही समावेश आहे. इतर समर्थित व्यवसायांमध्ये जॅम, जेली आणि लोणच्याचे उत्पादन, टायपिंग आणि फोटोकॉपी सेवा, तागाच्या चटया बनवणे आणि तेल उद्योगातील उपक्रमांचा समावेश आहे.

उद्योगिनी योजनेचे* फायदे:

या योजनेचा उद्देश ३०% पर्यंत कर्ज अनुदान देऊन वित्तपुरवठा अधिक सुलभ करणे आणि त्याद्वारे महिला उद्योजकांवरील आर्थिक भार कमी करणे हा आहे. पारदर्शकता आणि निष्पक्षता सुनिश्चित करण्यासाठी, अर्जदारांना कर्जासाठी मंजूरी देण्यापूर्वी त्यांची पात्रता तपासण्यासाठी एका कठोर मूल्यांकन प्रक्रियेतून जावे लागते. जे यशस्वीरित्या पात्र ठरतात, त्यांना ३ लाख रुपयांपर्यंतचे कर्ज मिळू शकते, ज्याचा उपयोग सूचीबद्ध उद्योगांमध्ये आपला व्यवसाय सुरू करण्यासाठी किंवा त्याचा विस्तार करण्यासाठी केला जाऊ शकतो. हे आर्थिक सहाय्य उद्योजकतेला चालना देण्यासाठी, लघु-उद्योगांच्या वाढीस प्रोत्साहन देण्यासाठी आणि विविध क्षेत्रांतील महिलांच्या आर्थिक सक्षमीकरणात योगदान देण्यासाठी तयार करण्यात आले आहे. उद्योगिनी योजना हा महिला उद्योजकांना, विशेषतः कृषी क्षेत्रात कार्यरत असलेल्या महिलांना सक्षम करण्यासाठी तयार केलेला एक सरकारी उपक्रम आहे. ही योजना व्याजमुक्त कर्ज उपलब्ध करून देते, ज्यामुळे आपला व्यवसाय सुरू करू इच्छिणाऱ्या किंवा त्याचा विस्तार करू इच्छिणाऱ्या महिलांसाठी हा एक आकर्षक पर्याय ठरतो. याव्यतिरिक्त, लाभार्थ्यांना कर्जाच्या रकमेवर ३०% भरीव अनुदान मिळते, ज्यामुळे त्यांचा आर्थिक भार लक्षणीयरीत्या कमी होतो. महिला त्यांचे उद्योग चालवण्यासाठी सुसज्ज आहेत याची खात्री करण्यासाठी, या कार्यक्रमात व्यवसाय नियोजन, किंमत निश्चिती धोरणे, व्यवहार्यता विश्लेषण आणि खर्च व्यवस्थापन यांसारख्या आवश्यक विषयांचा समावेश असलेली सर्वसमावेशक प्रशिक्षण सत्रे

समाविष्ट आहेत. कौशल्य विकासावरील हा भर महिला उद्योजकांना आत्मविश्वास वाढवण्यासाठी आणि त्यांची कार्यक्षमता सुधारण्यासाठी मदत करतो.

*उद्योगिनी योजना पात्रता, निकष आणि कागदपत्रे:

उद्योगिनी योजनेची अर्ज प्रक्रिया पारदर्शक आणि सरळ असावी, जेणेकरून जलद आणि त्रासमुक्त मंजूरी मिळेल. पात्र होण्यासाठी, अर्जदार महिला उद्योजक असाव्यात, ज्यांचा क्रेडिट इतिहास स्वच्छ असावा, म्हणजेच त्यांनी यापूर्वी कोणतेही कर्ज थकवलेले नसावे आणि त्यांचा क्रेडिट स्कोअर चांगला असावा. या योजनेसाठी आधार कार्ड, बीपीएल किंवा रेशन कार्ड, उत्पन्नाचा पुरावा, लागू असल्यास जात प्रमाणपत्र, बँक पासबुक आणि अलीकडील छायाचित्रांसह पूर्ण भरलेला अर्ज यासह विविध कागदपत्रे सादर करणे आवश्यक आहे. महिला डिजिटल प्लॅटफॉर्मद्वारे ऑनलाइन किंवा नियुक्त कार्यालयांना भेट देऊन ऑफलाइन अर्ज करू शकतात, ज्यामुळे सर्व इच्छुक उमेदवारांना सुलभता सुनिश्चित होते. हा सर्वसमावेशक दृष्टिकोन महिलांमध्ये आर्थिक स्वातंत्र्याला चालना देण्यास आणि शाश्वत व्यवसाय वाढवण्याच्या त्यांच्या प्रयत्नांना पाठिंबा देण्यास मदत करतो.

*उद्योगिनी योजनेसाठी अर्ज कसा करावा?

तुम्ही आर्थिक सहाय्यासाठी महिला उद्योजक असल्यास, उद्योगिनी योजना ही तुमची परिपूर्ण भागीदार आहे. या सरकारी उपक्रमामुळे महिलांसाठी त्यांचे ध्येय साध्य करण्याचा मार्ग सोपा झाला आहे. अर्ज करण्याची प्रक्रिया अगदी सोपी आहे आणि तुम्ही ऑनलाइन किंवा ऑफलाइन अर्ज करू शकता. कसे ते येथे आहे:

ऑनलाइन अर्ज करण्यासाठी पायऱ्या:

चरण 1: उद्योगिनी योजना योजना देत असलेल्या बँकेच्या अधिकृत वेबसाइटवर जा

चरण 2: उद्योगिनी योजनेच्या अर्जाच्या विभागात जा

चरण 3: सीडीपीओ जी अधिकृत संस्था आहे ती तुमच्या प्रस्तावित व्यवसाय साइटला भेट देईल, तुमच्या अर्जाचे पुनरावलोकन करेल आणि तो मंजूर झाल्यास, तो त्यानुसार बँकेकडे पाठवेल.

चरण 4: बँक तुमच्या अर्जाचे मूल्यांकन करेल, तुमच्या सर्व कागदपत्रांची पडताळणी करेल. मंजूरी मिळाल्यावर ते महामंडळाला अनुदान सोडण्याची विनंती करतील.

चरण 5: अंतिम मंजूरी मिळाल्यावर, मंजूर खर्चासाठी बँक कर्जाची रक्कम थेट तुमच्या खात्यात किंवा तृतीय पक्ष पुरवठादाराच्या खात्यात हस्तांतरित करेल.

ऑफलाइन अर्ज करण्यासाठी पायऱ्या:

चरण 1: तुम्ही उद्योगिनी योजना ऑफर करणाऱ्या बँकेतून अर्ज डाउनलोड करू शकता किंवा फॉर्म घेण्यासाठी तुम्ही उपसंचालक कार्यालय किंवा सीडीपीओ कार्यालयात जाऊ शकता.

चरण 2: सर्व आवश्यक कागदपत्रे संकलित करा आणि उद्योगिनी योजनेत सहभागी असलेल्या जवळच्या बँकेला भेट द्या

चरण 3 : अर्ज भरा आणि त्या कागदपत्रांसह बँक अधिकाऱ्यांना सबमिट करा

चरण 4: बँक तुमच्या कागदपत्रांची पडताळणी करेल, तुमच्या व्यवसाय/प्रकल्प प्रस्तावाचे मूल्यांकन करेल आणि मग तुमच्या कर्ज अर्जावर निर्णय घेईल

चरण 5: मंजूर झाल्यानंतर, बँक मंजूर खर्चासाठी कर्जाची रक्कम थेट तुमच्या खात्यात किंवा पुरवठादाराच्या खात्यात वितरित करेल.

Reference:

<https://www.tatacapital.com/blog/loan-for-business/udyogini-scheme/>

<https://www.iifl.com/mr/blogs/business-loan/udyogini-scheme-for-women-entrepreneurs>

<https://www.bajajfinserv.in/udyogini-scheme-details-apply-online>